

відповідності, ліцензування, дозвільної системи, нагляду (контролю), аудиту в сфері господарювання, доцільно впровадити розроблені на кафедрі екологічного права концепції правових засад екологічної освіти, культури і виховання, екологічної інформації, екологічного менеджменту, стратегічної екологічної оцінки та оцінки впливу запланованої діяльності на довкілля та інше. Прийняття спеціальних законів наповнить і так уже великий масив екологічного законодавства, проте напрацювання їх положень може сприяти подальшим кодифікаційним роботам при прийнятті Екологічного кодексу України.

УДК 347.963

СПІВВІДНОШЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ ДЕРЖАВНОГО БЕЗОПЛАТНОГО ПРАВОЗАХИСТУ ТА PRO BONO АДВОКАТУРИ

Струкова К.О.

(здобувач Міжрегіональної Академії управління персоналом)

Анотація. У статті розкрито юридична природа, роль і місце безоплатної правової допомоги в системі захисту прав і свобод людини і громадянина, а також здійснене співвідношення з діяльністю *pro bono* адвокатури.

Ключові слова: захисник, право на безоплатну правову допомогу, суб'єкти надання безоплатної правової допомоги, адвокати, суб'єкти отримання безоплатної правової допомоги, забезпечення права на захист.

Аннотация. В статье раскрыты юридическая природа, роль и место бесплатной правовой помощи в системе прав и свобод человека и гражданина, а также осуществлено соотношение с деятельностью *pro bono* адвокатуры.

Ключевые слова: защитник, право на бесплатную правовую помощь, субъекты предоставления бесплатной правовой помощи, адвокаты, субъекты получения бесплатной правовой помощи, обеспечение права на защиту.

Strukova Christina Correlation between the concept of state legal aid and lawyer pro bono aid

The article reveals the legal nature, role and place of free legal aid in the system of protection of human and citizen rights and freedoms, as well as the correlation with the activity of pro bono lawyers.

The state is obliged to create conditions under which citizens who can not independently defend their rights and legitimate interests through a number of objective and subjective reasons must be provided with legal protection through a special system of free legal aid. Instead, it should be noted that the competent construction of this system should only be achieved through the involvement of lawyers with experience in the field of human rights, which is naturally directly linked to the work of the advocacy system.

Therefore, in modern conditions, the actual issues of legal science are the study of the concepts of socially useful advocacy and state-owned free human rights protection. Consequently, the main purpose of this article is to find out the content and proportion of the concept of state-owned free-of-charge human rights and pro bono lawyers.

The provision of free secondary legal aid and legal assistance pro bono must not compete with one another, but can exist and develop simultaneously. In our opinion, these legal institutes in no way deny the functioning of the bar in the usual mode, everyone has the right to choose the lawyer whom he considers highly qualified, experienced, trusting.

Keywords: defender of the right to legal aid, lawyers, subjects of free legal aid, ensuring the right to protection.

Становлення України як правової держави неможливе без створення юридичних гарантій для захисту прав та свобод людини, функціонування дієвого механізму реалізації прав людини та створення рівних умов та рівного доступу до правосуддя. Таким засобом чи інструментом, за допомогою якого держава може забезпечити високий рівень захисту прав людини, є інститут адвокатури. На фоні цього держава зобов'язана створити умови, при яких громадяни, які не здатні самостійно захищати свої права та законні інтереси через низку об'єктивних та суб'єктивних причин, повинні бути забезпечені правовим захистом через спеціальну систему безоплатної правової допомоги. Натомість, слід відмітити, що грамотна побудова цієї системи повинна бути здійснена тільки шляхом залучення професіоналів-правників, які мають досвід правозахисту, що природно прямо пов'язано із діяльністю системи адвокатури. Тому, у сучасних умовах, актуальним питанням правової науки є дослідження концепцій суспільно корисної діяльності адвокатури та державного безоплатного правозахисту.

Окремі аспекти забезпечення особі права на правову допомогу, діяльності адвокатури та державного безоплатного правозахисту досліджувалися в роботах Є.Ю. Бови, О.М. Бандурки, А.О. Галає, С.К. Гречанюка, А.Т. Комзюка, В.В. Копейчикова, П.М. Рабіновича, Ю.М. Тодики та ін.

Отже, головною метою цієї статті є з'ясування змісту та співвідношення концепції державного безоплатного правозахисту та про bono адвокатури.

Як зазначає Судейко М.А., адвокатура є важливим інструментом дійсної демократії, оскільки за своєю природою вона є громадською організацією професійних юристів, важливою суспільною функцією якої є захист прав і законних інтересів громадян та організацій. Громадський характер адвокатури проявляється у тому, що, надаючи будь-яку юридичну допомогу, адвокат відстоює справедливість, порушене право, а це є невід'ємним елементом, першоосновою суспільного устрою [1].

Згідно Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокатура України - недержавний самоврядний інститут, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання організації і діяльності адвокатури у встановленому порядку. Тобто, адвокатура є саме тією інституцією, що здійснює захист прав людини та надання інших юридичних послуг на професійних засадах. Поряд з тим, що це недержавне утворення, держава створює належні умови для діяльності адвокатури та забезпечує дотримання гарантій адвокатської діяльності [2]. Адже саме від якісної роботи адвокатури значною мірою залежить рівень захищеності прав та свобод людини.

Визнання особливої ролі адвоката в системі правового захисту та соціального призначення адвокатури в цілому, закріплення рівного доступу до адвокатів та надання правової допомоги вперше було встановлено на світовому рівні у серпні 1990 р. в Нью-Йорку, а саме в Основних положеннях про роль адвокатів, прийнятих Восьмим Конгресом ООН по запобіганню злочинам [3].

Згаданий вище документ є своєрідним міжнародно-правовим актом світової спільноти, у якому містяться стандарти створення та функціонування адвокатури. Тобто роль адвокатури полягає не лише в належному та професійному захисті прав людини, а й в забезпеченні рівного доступу до послуг адвокатів всіх людей, незалежно від їхнього соціального статусу, кольору шкіри, раси тощо. Умовно кажучи, адвокат, зважаючи на особливу соціальну спрямованість своєї професії, бере на себе відповідальність за утвердження справедливості у суспільстві та рівності доступу до захисту прав людини. Таким чином, всі адвокати (юристи) повинні усвідомлювати важливість надання деяких юридичних послуг без винагороди та оцінювати результат своєї діяльності крізь призму спільного блага для людей. У цьому і полягає суть концепції про bono адвокатури як важливої інституції демократичної країни.

Термін «про bono» (від лат. pro bono publico, дослівно – заради суспільного блага) означає надання професійних послуг добровільно і безоплатно, для користі громади та для

тих осіб, які не мають коштів для оплати відповідних послуг. Це, як правило, юридичні послуги, які надаються на благодійній основі професійними юристами та адвокатами.

Варто зазначити, що в Україні з 2014 року працює Біржа Pro Bono (pro-bono.in.ua), яка заснована з метою налагодження зв'язків між особами, що потребують правової допомоги та представниками юридичного бізнесу, які безкоштовно надають таку допомогу. Слід наголосити, що українська Біржа Pro Bono не надає безпосередньо юридичні консультації та не є суб'єктом надання правової допомоги, а виступає провайдером професійних юридичних послуг. Партнерами Біржі Pro Bono є адвокати, юридичні фірми та юрисконсульти, що працюють в компаніях, які є частиною системи Pro Bono і пропонують послуги Pro Bono. Отримати допомогу Pro Bono можуть малозабезпечені громадяни або благодійні, неурядові та освітні організації в справах, що стосуються, першою чергою, захисту прав осіб з обмеженими фінансовими можливостями[4].

Попри це, для багатьох адвокатів pro bono доволі незвична концепція. І мотивують вони це тим, що юристи багато років навчаються, витрачають чимало грошей на те, щоб стати юристами, адвокатами. Чому ж вони мають безкоштовно віддати товар, в який вклали кошти, час, знання? Більшість економістів сказала б, що це не вельми вдалий спосіб ведення бізнесу. Проте, надання юридичних послуг pro bono є традицією майже у кожній правовій системі у світі. Судова система, що базується на принципі змагальності, передбачає, що правда буде з'ясована шляхом рівного представлення позицій всіх сторін спору. Саме з цього випливає і професійний обов'язок надавати юридичні послуги тим, хто їх потребує: позбавлення однієї зі сторін можливості отримати допомогу юриста переважає шальки терезів та підриває засадничі підвалини справедливої судової системи[5].

Разом з тим є ряд проблемних питань, що ускладнюють процедуру надання юридичних послуг pro bono які стосуються як адвокатів, так і отримувачів послуг. До них можна віднести: 1) недостатня поінформованість людей про можливість отримання правової допомоги певним категоріям громадян; 2) відсутність мотивації у адвокатів; 3) складна процедура отримання довідок чи інших підтверджуючих документів про належність до тієї чи іншої категорії; 4) відсутність чіткої програми, яка б чітко описувала процедуру надання безоплатних юридичних послуг та процедуру звернення до адвокатів за допомогою; 5) необхідність прописати у Правилах адвокатської етики надання юридичних послуг pro bono адвокатом як забезпечення громадянської функції у суспільстві – захист прав людини.

Тобто врегулювання цих та інших питань допоможе реально втілити концепцію pro bono в юридичній сфері та дасть новий поштовх демократичному розвитку адвокатури.

У той же час із прийняттям Закону України «Про безоплатну правову допомогу» у 2011 році в Україні чітко і повноцінно почала функціонувати структура центрів з надання безоплатної правової вторинної допомоги для визначених категорій громадян та інших осіб, які на законних підставах перебувають на території України. Відповідно до статті 3 вказаного Закону право на безоплатну правову допомогу – гарантована Конституцією України можливість громадянина України, іноземця, особи без громадянства, у тому числі біженця чи особи, яка потребує додаткового захисту, отримати в повному обсязі безоплатну первинну правову допомогу, а також можливість певної категорії осіб отримати безоплатну вторинну правову допомогу у випадках, передбачених цим Законом.

Слід відзначити, що засади та мета її запровадження ідентичні до тих, які є основоположними для адвокатури pro bono.

Безоплатна правова допомога – правова допомога, яка гарантується державою та повністю або частково надається за рахунок коштів Державного бюджету, місцевих бюджетів та інших джерел. Закон України «Про безоплатну правову допомогу» визначає порядок надання безоплатної первинної правової допомоги та безоплатної вторинної правової допомоги. Безоплатна первинна правова допомога, суб'єктами права на яку є усі

особи, які перебувають під юрисдикцією України, включає такі види правових послуг, як надання правової інформації; консультацій і роз'яснень з правових питань; складення заяв, скарг, інших документів правового характеру (крім процесуальних), а також надання особі допомоги в забезпеченні доступу особи до вторинної правової допомоги та медіації. Безоплатна вторинна правова допомога – вид державної гарантії, що полягає у створенні рівних можливостей для доступу осіб до правосуддя, і включає такі види правових послуг, як захист; здійснення представництва інтересів осіб, що мають право на таку допомогу в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами; складення документів процесуального характеру [6].

Таким чином, представники адвокатури залучаються до надання безоплатної вторинної правової допомоги.

Система надання безоплатної правової допомоги в Україні – це мережа із 551 точок доступу до правових послуг: 23 регіональних, 96 місцевих центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги та 432 бюро правової допомоги у всіх регіонах України [7].

Отже, основна відмінність між наданням безоплатної вторинної правової допомоги в порядку, передбаченому Законом України «Про надання безоплатної правової допомоги», та наданням правової допомоги адвокатурою *pro bono* полягає в тому, що перша надається за рахунок фінансування з державного бюджету та є оплатною для адвоката, а друга – на громадських засадах.

Окрім того, проаналізувавши законодавчу регламентацію обох правових інститутів, ми можемо зробити висновок, що державний безоплатний правозахист в Україні є належним чином забезпеченим на нормативно-правовому рівні, йому приділено багато уваги з боку держави в особі центральних органів виконавчої влади, у той же час – надання адвокатських послуг *pro bono* на даному етапі залишається все ж ініціативною діяльністю окремих адвокатських об'єднань чи індивідуальних адвокатів, які мають прогресивні погляди щодо свого призначення у професійній діяльності.

Вважаємо за необхідне проаналізувати практичні аспекти гарантії якості правової допомоги, яка надається в обох, описуваних нами, випадках.

Першою чергою слід відзначити, що і вторинна правова допомога, і правова допомога *pro bono* надаються на добровільних засадах.

Законодавством України не передбачені імперативні правила щодо залучення адвокатів до надання безоплатної вторинної правової допомоги. Натомість адвокат сам ініціює підписання із ним контракту, після чого надає безоплатну вторинну правову допомогу на постійній основі до закінчення дії цього контракту, який, як правило, укладається на один рік та може переукладатися. Крім того, варто наголосити, що адвокат, який на постійній основі забезпечує надання вторинної правової допомоги у результаті співпраці з конкретним центром з надання безоплатної вторинної правової допомоги, має можливість і право, проаналізувавши конкретні спірні правовідносини, з якими звернувся суб'єкт права на безоплатну вторинну правову допомогу, погодитись чи відмовитись займатися такою справою з огляду на свій адвокатський досвід та складність спірних правовідносин, свою спеціалізацію чи зайнятість. Тобто законодавець не передбачає ніяких вимог чи нормативів щодо кількості ведення справ за довіреністю, наданою відповідним центром з надання безоплатної вторинної правової допомоги. У той же час не кожен адвокат може надавати безоплатну вторинну правову допомогу. Зокрема, відбір адвокатів, які можуть укладати контракти з відповідними центрами, здійснюється на конкурсній основі.

Зокрема, Кабінетом Міністрів України були прийняті такі постанови: від 28 грудня 2011 р. № 1362 «Про затвердження Порядку і умов проведення конкурсу з відбору адвокатів, які залучаються до надання безоплатної вторинної правової допомоги»; від 11 січня 2012 р. № 8 «Про затвердження Порядку і умов укладення контрактів з адвокатами, які надають безоплатну вторинну правову допомогу на постійній основі, та договорів з адвокатами, які надають безоплатну вторинну правову допомогу на тимчасовій основі».

Таким чином, передбачені механізми добору висококваліфікованих правників, які зможуть забезпечити надання якісних послуг у сфері вторинної правової допомоги (яка відповідно до ст. 13 Закону «Про надання безоплатної правової допомоги» передбачає: 1) захист; 2) здійснення представництва інтересів осіб, що мають право на безоплатну вторинну правову допомогу, в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами; 3) складення документів процесуального характеру.

Однак постає питання, чи забезпечує це на практиці справді високий рівень роботи адвоката за довіреністю центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги?

На адвокатських форумах в мережі Інтернет дане питання було предметом неодноразових обговорень. І основна позиція правників зводилася до того, що головним чинником, який впливає на якість професійної діяльності адвоката, є його матеріальна заінтересованість. У межах проекту Ради Європи «Подальша підтримка реформи кримінальної юстиції в Україні» у 2016 році проводилося оцінювання системи безоплатної вторинної правової допомоги в світлі стандартів і передового досвіду Ради Європи (охоплювало надання БВПД у кримінальних провадженнях і в разі адміністративного затримання та адміністративного арешту). У відповідному звіті було відзначено, що, оскільки правова допомога фінансується з державного бюджету, в Європі та за її межами все частіше визнають, що вона мусить бути належної якості [8, с. 11].

У тому ж звіті відзначається, що, хоча в Україні зареєстровано понад 30 000 адвокатів, кількість практикуючих в Україні адвокатів, як і кількість тих, хто постійно здійснює захист у кримінальних провадженнях, чітко не визначена. Близько 5 000 з них зареєстровано в системі надання БВПД, і вони можуть її надавати. Переважно це адвокати, що також здійснюють приватну практику. Для Європи досить звичною є ситуація, коли лише менша частина приватних адвокатів у країні надає БПД – такий стан справ у Шотландії, Англії, Уельсі, а також у Нідерландах. Хоча в різних європейських країнах є різниця стосовно того, чи будь-який практикуючий адвокат уповноважений надавати безоплатну правову допомогу. Незважаючи на це, той факт, що не кожен адвокат може надавати правові послуги в Україні, викликає низку запитань. Діяльність Міністерства юстиції та КЦПД ґрунтується на тому, що не кожен практикуючий адвокат повинен мати право надавати безоплатну правову допомогу. Видається, що це впливає з думки, що просте складання адвокатського іспиту та необхідний досвід усе одно не означає, що адвокат може надавати правову допомогу належної якості. У цьому аспекті Міністерство юстиції та КЦПД порушують питання, яке, найімовірніше, набуде ще більшого значення у європейських програмах щодо правової допомоги в майбутньому. Хоча більшість приватних адвокатів у Шотландії, Англії, Уельсі, Німеччині та Нідерландах вважають себе спеціалістами саме в конкретних сферах права, ні асоціації адвокатів, ні уряди цих країн не вимагають від них отримувати якусь певну кваліфікацію перед виданням дозволу на спеціалізовану роботу [8, с. 86-87].

Проте якщо виходити із стандартної практики адвоката, який надає безоплатну вторинну допомогу, то слід відзначити наступне. Постанова КМУ від 18 квітня 2012 р. № 305 «Питання оплати послуг та відшкодування витрат адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу» регламентує порядок оплати роботи адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу. Однак ні для кого не є таємницею, що нормативи такої оплати, передбачені урядом, є доволі низькими. У своїй приватній діяльності адвокати за відповідні послуги обумовлюють з клієнтами гонорари в рази більші.

Тому, відверто кажучи, на наш погляд, один із основних критеріїв, який впливає на якість адвокатських послуг та реальну зацікавленість у результатах наданої вторинної правової допомоги, – це моральні та етичні засади адвоката, його відчуття відповідальності перед клієнтом.

Власне, на таких же засадах надається правова допомога адвокатами pro bono. Сьогодні, коли юридична допомога pro bono надається в Україні лише адвокатами-

ентузіастами, є підстави сподіватися, що вона буде якісною і висококваліфікованою. В окремих зарубіжних країнах, де надання правової допомоги pro bono є обов'язковим в межах певної кількості годин за визначений часовий проміжок, вважаємо, що рівень її надання може бути нижчий, оскільки може сприйматися окремими адвокатами, як «примусівка».

Звичайно, не можна не зважати на той факт, що законодавством про безоплатну вторинну правову допомогу передбачені конструкції контролю за якістю наданих послуг за довіреністю від центру, однак, з огляду на значну кількість звернень про надання безоплатної вторинної правової допомоги, вони не завжди можуть бути ефективними.

Для вирішення описаних проблем у сфері надання безоплатної вторинної правової допомоги запроваджується коло заходів. Зокрема, від захисника вимагається постійне підвищення якості надання БПД, участь у заходах з підвищення кваліфікації, які організуються координаційним центром для всіх адвокатів системи 3-4 рази на рік, відсутність дисциплінарних стягнень за попередній період та обґрунтованих скарг від клієнтів, розглянутих у межах компетенції центрів. Також на рівні контракту обмежується кількість справ, які можуть одночасно перебувати у провадженні одного адвоката. Поки що, після узгодження із самими адвокатами та директорами регіональних центрів, запропоновано зупинитися на числі 30. Наступним кроком буде автоматизація розподілу справ між адвокатами [9].

Досліджуючи питання надання безоплатної вторинної правової допомоги необхідно також відзначити те, що тривалий час в Україні безоплатна правова допомога адвоката надавалася лише для захисту підозрюваних та обвинувачених у кримінальному провадженні. Така ситуація була обумовлена тим, що Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (зокрема, стаття 6 Конвенції «Право на справедливий суд») та Конституція України містили прямі вказівки про те, що підозрювана чи обвинувачена особа має гарантоване право мати захисника навіть у випадку, коли вона сама не може собі його забезпечити.

Проте для забезпечення усіх основоположних принципів правосуддя в Україні, для реалізації прав та свобод людини і громадянина, гарантованих Конституцією України, сьогодні безоплатна вторинна правова допомога надається в усіх галузях права та в усіх видах судочинства, а також у виконавчому провадженні. Основним критерієм її надання є лише той факт, що особа, яка за нею звернулася, повинна належати до кола осіб, які передбачені у ст. 14 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» (суб'єкти права на безоплатну вторинну правову допомогу).

Якщо адвокат надає безоплатну вторинну допомогу, то він діє на підставі довіреності, виданої йому відповідним центром БВПД, де обов'язково зазначаються дані особи, яку він уповноважується представляти відповідно до цієї довіреності. Адвокат має бути включений в Реєстр адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу.

Що ж стосується надання юридичних послуг адвокатами pro bono, то ми вважаємо, що вони можуть діяти від імені свого клієнта на підставі договору про надання правової допомоги, з ним укладеного, який у такому випадку має бути безоплатним, та ордеру. Такий адвокат має бути включений до Єдиного реєстру адвокатів України.

Ми глибоко переконані, що договір про надання правової допомоги, навіть якщо він є безоплатним, у жодному разі не повинен звужувати права клієнта у порівнянні з аналогічним договором, у якому передбачається адвокатський гонорар. Адвокат, який надає свої професійні послуги pro bono, може представляти інтереси свого клієнта і за довіреністю. Однак у даному випадку така довіреність має бути нотаріально посвідчена. А, враховуючи той факт, що таку правову допомогу потребують насамперед матеріально незахищені категорії громадян та інших осіб, покладати на них витрати за нотаріальні послуги є не зовсім виправданим. Крім того, не варто забувати про судову реформу, яка сьогодні запроваджується в Україні щодо монополізації представництва в судах адвокатурою. Зокрема, з січня 2018 року лише адвокати, включені до Єдиного реєстру

адвокатів України, зможуть бути представниками в апеляційній інстанції, а з 2019 – і в касаційній.

Ще одна відмінність між безоплатною вторинною правовою допомогою та правовою допомогою адвоката pro bono є те, що останній не обмежений станом на сьогодні якимись чіткими, законодавчо визначеними, рамками щодо обрання особи, чії права та інтереси захищати. Але при цьому слід мати на увазі і те, що і проконтролювати його дії, оцінити його фаховість та відповідальність може лише сам клієнт. У такому випадку клієнт може застосовувати загальні правила Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» щодо притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності за порушення Правил адвокатської етики чи недобросовісне відношення до свої професійних обов'язків, зокрема, звернувшись із скаргою щодо неналежної поведінки адвоката до Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури відповідного регіону. Розглядаючи таку скаргу, комісія не повинна пом'якшувати відповідальність адвоката у зв'язку з тим, що він надавав правову допомогу на громадських засадах.

Таким чином, роль правових інституцій, які дозволяють реалізувати та забезпечити доступність правосуддя, а також створити всі передумови для захисту найбільш соціально вразливих верств населення, переоцінити складно. Тому ми вважаємо, що і надання безоплатної вторинної правової допомоги, і правової допомоги pro bono, не повинні конкурувати між собою, натомість можуть існувати та розвиватися одночасно. На наш погляд, вказані правові інститути ніяким чином не заперечують функціонування адвокатури в звичному режимі, кожен має право обрати собі того правника, якого він вважає висококваліфікованим, досвідченим, якому довіряє. Однак, якщо надання безоплатної вторинної правової допомоги в Україні вже запроваджене з 2011 року та на даному етапі продовжує розвиватися та удосконалюватися, то надання правової допомоги pro bono залишається ще маловідомим і мало регламентованим на сьогодні. Слід відзначити, що доволі незначна частина адвокатської спільноти виявила бажання брати участь у наданні безоплатної вторинної допомоги. На нашу думку, інші адвокати можуть бути залучені до надання адвокатських послуг pro bono. Проте для цього треба, щоб парламент звернув свою увагу на цю проблематику і закріпив основні засади такої адвокатської діяльності на законодавчому рівні.

Список використаних джерел

1. Судейко М. А. Роль адвокатури в правовій державі / М. А. Судейко // [Електронний ресурс] Режим доступу: http://www.rusnauka.com/30_NNM_2010/Pravo/72675.doc.htm
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI // [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5076-17/paran23#n23>
3. Основні положення про роль адвокатів: Положення, міжнародний документ від 01.08.1990 // [Електронний ресурс] Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/card/995_835
4. Біржа Pro Bono відкрита для співпраці з громадськими організаціями // [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://pro-bono.in.ua/blog/birzha-pro-bono-vidkrita-dlya-spivpratsi-z-gromadskimi-organizatsiyami/>
5. Заболотний А. Pro Bono діяльність українського адвоката. Міф чи реальність? / Антон Заболотний // [Електронний ресурс] Режим доступу: http://podil-liga.at.ua/news/pro_bono_dijalnist_ukrajinskogo_advokata_mif_chi_realnist/2011-07-05-23
6. Про надання безоплатної правової допомоги : Закон України від 02.06.2011 № 3460-VI [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3460-17>
7. Офіційний сайт судової влади України // [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://court.gov.ua/legalaid>
8. Оцінювання системи безоплатної вторинної правової допомоги в світлі стандартів і передового досвіду Ради Європи (охоплює надання БВПД у кримінальних

провадженнях і в разі адміністративного затримання та адміністративного арешту) – 98 с. // [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://tm.coe.int/16806aab13>

9. Інформаційний дайджест Безоплатна правова допомога в Україні – №5 (1) – 2015 (січень - лютий) // [Електронний ресурс] Режим доступу:http://obljustif.gov.ua/wp-content/uploads/2014/02/Digest_5_copy.pdf

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОБЛІКУ ОБ'ЄКТІВ І РЕЧОВИН, ЩО ШКІДЛИВО ВПЛИВАЮТЬ НА СТАН НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНІ

Щиглов Є. О.

(аспірант, Національний університет біоресурсів і природокористування України)

Анотація. В статті досліджено особливості становлення та сучасного стану нормативно-правового регулювання обліку об'єктів і речовин, що шкідливо впливають на стан навколишнього природного середовища. На підставі аналізу значної кількості нормативно-правових актів у досліджуваній сфері, здійснено їх наукову класифікацію на окремі групи: 1) нормативно-правові акти, за допомогою яких відбувається тлумачення основних правових категорій по темі; 2) нормативно-правові акти, які розкривають зміст юридичної природи досліджуваної теми; 3) нормативно-правові акти, які визначають види та правові форми обліку об'єктів і речовин, що шкідливо впливають на стан навколишнього природного середовища; 4) нормативно-правові акти, якими встановлюється юридична відповідальність за порушення законодавства в окресленій сфері. Встановлено, що наявність значної кількості різних за юридичною силою нормативно-правових актів, які розкривають різні аспекти обліку об'єктів і речовин, що шкідливо впливають на стан навколишнього природного середовища є однією з підстав стверджувати про необхідність подальшої систематизації такого законодавства.

Ключові слова: облік, об'єкти та речовини, що шкідливо впливають на стан навколишнього природного середовища, нормативно-правове регулювання, наукова класифікація нормативно-правових актів, систематизація законодавства.

Аннотація. В статье исследованы особенности становления и современного состояния нормативно-правового регулирования учета объектов и веществ, вредно влияющих на состояние окружающей природной среды. На основании анализа значительного количества нормативно-правовых актов в исследуемой сфере, осуществлено их научную классификацию на отдельные группы: 1) нормативно-правовые акты, с помощью которых происходит толкование основных правовых категорий по теме; 2) нормативно-правовые акты, которые раскрывают содержание юридической природы исследуемой темы; 3) нормативно-правовые акты, которые определяют виды и правовые формы учета объектов и веществ, вредно влияющих на состояние окружающей природной среды; 4) нормативно-правовые акты, которыми устанавливается юридическая ответственность за нарушение законодательства в очерченной сфере. Установлено, что наличие большого количества различных по юридической силе нормативно-правовых актов, раскрывающих различные аспекты учета объектов и веществ, вредно влияющих на состояние окружающей природной среды является одним из оснований утверждать о необходимости дальнейшей систематизации такого законодательства.

Ключевые слова: учет, объекты и вещества, которые вредно влияют на состояние окружающей природной среды, нормативно-правовое регулирование, научная классификация нормативно-правовых актов, систематизация законодательства.